

TA'LIMDA KO'NIKMA BILAN MALAKANI TAKOMILLASHTIRISH

Olmalik davlat texnika instituti katta o'qituvchisi

Tanjarova Rano Akramovna

akramovnarano@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayonida bilim, ko'nikma va malaka tushunchalarining mazmuni hamda ularning o'zaro uzviy bog'liqligi tahlil qilinadi. Bilimning nazariy asos sifatidagi o'rni, ko'nikmaning amaliy faoliyat orqali shakllanishi va malakaning kompetensiyaviy yondashuvdagi yakuniy natija sifatida namoyon bo'lishi yoritib beriladi. Shuningdek, amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, dual ta'lim, loyihaviy ta'lim va case study metodlarining ko'nikma va malakalarni rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab beriladi. Maqolada ta'lim standartlarini mehnat bozori talablari bilan uyg'unlashtirish hamda uzluksiz kasbiy rivojlanish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, bilim, ko'nikma, malaka, kompetensiya, amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, dual ta'lim, loyihaviy ta'lim.

Ta'lim jarayonida shaxsning kasbiy va ijtimoiy jihatdan yetuk shakllanishi bilim, ko'nikma va malaka tushunchalarining mazmunan to'g'ri anglanishi hamda ularning izchil rivojlantirilishiga bevosita bog'liqdir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda ushbu tushunchalar o'zaro uzviy tizim sifatida qaralib, ta'lim natijalarining sifatini belgilovchi asosiy komponentlar sifatida e'tirof etiladi. Xususan, O'zbekiston ta'lim tizimida joriy etilayotgan kompetensiyaviy yondashuv ham aynan bilimdan ko'nikmaga, ko'nikmadan esa malakaga bosqichma-bosqich o'tishni taqozo etadi.

Bilim ta'lim jarayonining dastlabki va fundamental bosqichi bo'lib, u o'quvchining nazariy ma'lumotlar, ilmiy tushunchalar, faktlar, qonuniyatlar va umumiy tasavvurlarni o'zlashtirishini anglatadi. Bilim asosan "nimani bilish kerak?" degan savolga javob beradi va o'quv faoliyatining intellektual poydevorini tashkil etadi. Ushbu bosqichda axborotni qabul qilish, tushunish, eslab qolish va qayta tiklash kabi kognitiv jarayonlar ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Ko'nikma esa o'zlashtirilgan bilimlarning amaliy faoliyatda, muayyan standart yoki tanish vaziyatlarda ongli ravishda qo'llanilishi natijasida shakllanadi. Ko'nikma bilimga nisbatan faolroq xarakterga ega bo'lib, harakatni bajarishning dastlabki, ammo barqarorlashib borayotgan bosqichini ifodalaydi. Bu bosqichda mashq qilish, takrorlash va amaliy topshiriqlarni bajarish orqali o'quvchining harakatlari asta-sekin aniqlashib, ma'lum darajada mustaqillik kasb eta boshlaydi. Ko'nikmaning rivojlanishi o'qitish metodlarining to'g'ri tanlanishi, faol o'qitish usullaridan foydalanish hamda nazariya va amaliyotning uzviy bog'lanishiga bevosita bog'liqdir.

Malaka yoki kompetensiya esa ko'nikmaning eng yuqori rivojlangan bosqichi sifatida namoyon bo'ladi. U harakatning yuqori darajada avtomatlashgan, tezkor, aniq va maqsadga yo'naltirilgan tarzda bajarilishini ta'minlaydi. Malakaga ega bo'lgan shaxs nafaqat odatiy vaziyatlarda, balki murakkab va nostandart sharoitlarda ham mustaqil, samarali va ijodiy faoliyat yurita oladi. Aynan shu jihati bilan malaka zamonaviy ta'limda kutilayotgan yakuniy natija — shaxsning real hayot va kasbiy faoliyatga tayyorligini ifodalaydi. Shu bois ta'lim jarayonida bilim, ko'nikma va malakaning izchil va tizimli ravishda rivojlantirilishi strategik ahamiyatga ega bo'lib, u O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasiga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlarida belgilangan ta'lim sifatini oshirish maqsadlariga to'liq mos keladi. Ushbu yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish va amaliy faoliyatda bilimlarni samarali qo'llash qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ta'limda ko'nikma va malakani chuqur takomillashtirish jarayoni samarali pedagogik metodlar va strategiyalarning maqsadga muvofiq qo'llanilishiga bevosita bog'liqdir. Zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim yetakchi o'rin egallab, u nazariy bilimlar bilan real faoliyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv o'quvchilarda bilimlarni real vaziyatlarda qo'llash, muammolarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini shakllantirishga yo'naltirilgan.

Amaliyotga yo'naltirilgan ta'limning samarali shakllaridan biri dual ta'lim tizimi hisoblanadi. Ushbu modelda o'qish jarayoni ta'lim muassasasidagi nazariy mashg'ulotlar

va ish joyidagi real amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtiriladi. Natijada talabalar kasbiy bilimlarni bevosita mehnat jarayonida mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa ularning kasbiy moslashuvchanligi, mas'uliyati va malakasining tezroq shakllanishiga xizmat qiladi. Dual ta'lim modeli ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirib, bitiruvchilarning mehnat bozoriga tayyorlik darajasini oshiradi. Shuningdek, loyihaviy ta'lim ko'nikma va malakalarni rivojlantirishda muhim metodlardan biri sifatida qaraladi. Ushbu yondashuvda talabalar real hayot yoki kasbiy faoliyat bilan bog'liq muammolarni hal etishga qaratilgan loyihalar ustida ishlaydilar. Loyiha jarayonida rejalashtirish, axborotni izlash va tahlil qilish, jamoada ishlash hamda yakuniy natijani taqdim etish kabi faoliyat turlari amalga oshiriladi. Bu esa talabalarda tanqidiy va tizimli fikrlash, ijodkorlik, muloqot madaniyati hamda muammolarni kompleks yondashuv asosida hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bundan tashqari, vaziyat tahlili (case study) metodi ham ta'lim jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu metod real yoki realga yaqin bo'lgan kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish orqali o'quvchilarda murakkab sharoitlarda tezkor va asosli qaror qabul qilish malakalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Case study jarayonida talabalarning tahliliy fikrlashi, muammoni aniqlash, muqobil yechimlarni baholash va ularning oqibatlarini oldindan ko'ra bilish qobiliyatlari rivojlanadi. Ko'nikma va malakani takomillashtirish nazariy bilimlarni doimiy ravishda amaliyotda sinab ko'rish, innovatsion o'qitish metodlarini joriy etish, ta'lim standartlarini mehnat bozori talablari bilan uyg'unlashtirish hamda shaxsiy o'sishga qaratilgan uzluksiz yondashuvni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kamalova, D. I., & Omonboyeva, M. E. *The role of pedagogical competencies in increasing technical knowledge of higher education students*. Uzbek Scholar Journal, 24, 142–146 (2024).
2. Askarova, N. A., & Goyibov, Z. U. *Methods of developing pedagogical competence*. Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals, 5(05), 126–129 (2025).

3. Qalandarova, O. Y. *Formation of professional competence of students of technological education*. International Journal of Pedagogics, 4(10), 172–179 (2024).
4. Khayitova, M. A. *Pedagogical dimensions of human growth and soft skill formation*. International Journal of Social Science Research and Review, 8(9) (2025).
5. *Oliy ta'limda soft-skills ko'nikmalarni takomillashtirish*. Mallayev, O. U. & Fozilov, O. M. (2025).
6. Qosimov, S. U. *The integration of theoretical and practical lessons in developing students' skills and competencies*. International Journal of Artificial Intelligence, 5(06), 1774–1778 (2025).